

ПРОГНОЗУВАННЯ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Показано вплив прогнозування на рівень стратегічного планування, здійснення контрольних функцій в процесі розробки і реалізації управлінських рішень, наведений комплекс економіко-математичних моделей забезпечення економічного прогнозування, показана технологія економічних прогнозів, наведена методика оцінки прогнозних варіантів

Постановка проблеми. З переходом до ринкової економіки та трансформацією відносин власності підвищилась відповідальність підприємств за розробку довгострокових та стратегічних планів. Планування в ринковому середовищі неможливе без попередніх прогнозних розробок. Тим більше, що перехід до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку виробництва ставить перед ним нові задачі. З року в рік підвищуються темпи появи інновацій. Терміни оновлення технічної бази галузей і підприємств скорочуються, збільшуються інвестиції у матеріальне виробництво. Ця постійна зміна динаміки господарської діяльності підприємства, висуває особливі вимоги до управління його розвитком. В загальній формі це означає:

- встановлення відповідності між системою цілей, що стоять перед підприємством, та заходами їх досягнення і наявними ресурсами;
- співвіднесення запланованих заходів з досягнення поставлених перед підприємством цілей з об'єктивними тенденціями його розвитку;
- необхідність врахування всіх альтернативних варіантів у процесі підготовки управлінських рішень та наслідків їх реалізації на всіх рівнях управління.

Здійснити те, що вказано в першому положенні, можна на основі розробки довгострокових нормативних прогнозів розвитку підприємства в синтезі з довгостроковими прогнозами ринкового середовища. Прогнози оточуючого середовища

визначають, з однієї сторони, майбутні можливості виробництва, а з другої – виявляють перспективні вимоги до нього, реальність поставлених цілей і задач, що стоять перед підприємствами.

Друге положення можна реалізувати, якщо синтезувати прогнози об'єктивних тенденцій розвитку підприємства і співставлення їх з нормативними прогнозами цілей і задач виробництва. При їх невідповідності необхідно або корегувати поставлені цілі, або змінювати тенденції розвитку підприємства.

Третє положення – це конкретизація системного підходу в прийнятті рішень. Відповідно до цього підходу необхідно одночасно і комплексно прогнозувати варіанти рішення та наслідки їх прийняття. Тільки так можна знайти оптимальний варіант рішення.

Таким чином, ефективне управління підприємством передбачає наявність розроблених прогнозів на всіх стадіях і рівнях управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

В умовах планової економіки проблеми прогнозування господарської діяльності підприємств висвітлювались у працях В.О. Лисичкіна, М.І. Лопухіна, Д.С. Львова, В.Ф. Медведєва, С.А. Саркіяна, О.О. Френзеля, С.М. Ямпольського та інших науковців, в умовах ринку – М.М. Глазова, В.І. Науменко, Б.Я. Панасюка, В.В. Галасюка, І.А. Бланка. Однак сьогодні існує нагальна потреба вивчення та вирішення проблеми прогнозування як фактору забезпечення економічної стійкості підприємств.

Мета дослідження. Метою статті є визначення прогнозування як одного з основних факторів, що впливає на рівень стратегічного планування і забезпечення економічної стійкості підприємства.

Викладення основного матеріалу дослідження. Термін прогнозування одержав особливо широке розповсюдження в 60-ті роки ХХ ст., коли почала складатися спеціальна теорія розробки прогнозів керованих явищ. Прогнозування як одна із форм конкретизації наукового передбачення в соціально-економічній сфері знаходиться у взаємозв'язку з плануванням, програмуванням, проектуванням, управлінням. Це проявляється в паралельних прогнозно-планових, прогнозно-проектних та інших розробках (цільове, планове, проектне, програмне, організаційне прогнозування). В останній час прогнозування стає все більш необхідною умовою ефективного і прибуткового функціонування підприємств в умовах ринкових відносин. В складному процесі стратегічного планування прогнозування виконує функцію передбачення шляхів економічного розвитку підприємства і наукового обґрунтування його цілей. На рівні управління підприємством необхідно здійснювати безперервний процес прогнозування підвищення ефективності управлінських рішень. В виробничих умовах за допомогою прогнозування більш ефективно реалізуються такі управлінські функції, як планування, організація та попереджувальний контроль.

Виконаний нами аналіз роботи промислових підприємств Житомирської області показав, що нерідко управління виробництвом зводиться до реакції на негативні зміни в ньому. З впровадженням у практику управління системи прогнозування діяльності підприємства керівництво його зможе більш чітко передбачати ці зміни або попереджувати їх, а також свідомо планувати позитивні зрушення. Тим самим передбачення подій дає можливість завчасно підготуватися до них, враховувати їх позитивні й негативні наслідки, а якщо це можливо, втрутитися в хід подій і контролювати їх.

Прогнозування не тільки є інструментом підвищення наукового рівня планування, але і активно впливає на всі інші види управлінської діяльності – організацію, мотивацію, оперативне управління, контроль.

В процесі управління виробництвом застосовується довготермінове, середньотермінове і короткотермінове прогнозування. Розробка довготермінового прогнозу здійснюється, як правило, на передплановій стадії, і він є основою стратегічного планування діяльності підприємства. Довготермінове прогнозування передбачає вибір стратегічних альтернатив розвитку підприємства, наслідки яких позначаються протягом тривалого часу. Короткотермінове прогнозування здійснюється в процесі поточного і оперативного управління виробництвом.

Відмінність між довготерміновим і короткотерміновим плануванням полягає в тому, що перше здійснюється для широкого кола взаємопов'язаних техніко-економічних показників, які характеризують різні аспекти економічної діяльності підприємства, а другі здійснюються для оцінки оптимізації окремих управлінських рішень і контролю за їх реалізацією.

Процес контролю складається із чотирьох стадій: а) передбачення наслідків управлінських рішень у вигляді заходів ефективності; б) збору інформації про фактичне положення справ; в) порівняння його з прогнозом; г) коректування рішень і усунення негативних наслідків.

Таким чином, контрольна функція прогнозування полягає в оцінці управлінських рішень в процесі їх розробки і реалізації.

Практична сторона розробки економічного прогнозу полягає в тому, щоб визначеними методами обернути наявну статистичну інформацію про діяльність підприємства в інформацію про його майбутній розвиток.

На рис. 1 наведена класифікація прогнозів, з яких видно, що система прогнозування включає в себе розробку багатьох різних прогнозів. Економічний прогноз можна розглянути як систему аргументованих наукових представлень про майбутній стан досліджуваного економічного об'єкту в різних аспектах.

Принципи економічного прогнозування являють собою сукупність вимог до розробки економічних прогнозів, обумовлених техніко-економічним розвитком підприємства. Принципи прогнозування забезпечують єдину методологічну основу для застосування різноманітних методів розробки зведеного економічного прогнозу розвитку підприємства.

Методологія прогнозування враховує діагностику умов діяльності підприємства в минулому і в сучасному і на їх основі виділяє головні тенденції майбутнього розвитку економічної системи. Причому в кожному наступний момент результати прогнозу можуть

коректуватися з урахуванням нових даних про систему. Такий підхід до економічного прогнозу передбачає три етапи його розробки: а) соціально-економічну діагностику “передісторії” процесу; б) вибір гіпотези передбачення; в) кількісну діагностику і погодження одержаних результатів прогнозу. На першому етапі оцінюється надійність наявної інформації, аналізуються економічні процеси, які відбуваються в досліджуваному періоді, розкриваються причини їх проявлення. Економіко-статистична модель, яка слугує основним інструментом прогнозу, є результатом першого етапу дослідження.

Рис. 1. Класифікація прогнозів

На другому етапі вибрана модель порівнюється з реально здійснюваними економічними процесами, і міра цієї реальності залежить від багатьох причин, в тому числі глибини економічної діагностики, проведеної на першому етапі.

На третьому етапі різними методами визначаються прогнозні оцінки і порівнюються результати, одержані цими методами. Причому на всіх етапах прогнозування враховуються особливості промислового виробництва.

Важливою рисою економічних прогнозів є сполучення нормативно-цілового та інерційного підходів до їх розробки із ретельним погодженням результатів.

Нормативно-ціловий підхід до прогнозування ґрунтується на визначенні потреби розвитку підприємства виходячи із кон'юнктури ринку. Інерційний підхід до розробки прогнозів здійснюється виходячи із початкового стану економічного процесу і врахування сформованих тенденцій його розвитку. Такий підхід дозволяє виявити несприятливий характер розвитку процесу і прийняти відповідні корегуючі заходи шляхом врахування зворотних зв'язків, що значно підвищує точність прогнозу.

Терміни, на які розробляються прогнози, встановлюються залежно від об'єкту прогнозування, а також від тенденції розвитку

економічних процесів, які склалися в даний момент (наприклад, залежно від терміну використання обладнання або тривалості інвестиційного циклу). Розрізняють три типи прогнозів: короткостроковий – терміном на 5-7 років, середньостроковий – на 10-15 років і довгостроковий – на 20-25 років.

Обґрунтованість прогнозів значною мірою залежить від правильного вибору методу прогнозування, який, в свою чергу, визначається характером поставленої задачі. В даний час відомо більше ста методів соціально-економічного та науково-технічного прогнозування, об'єднаних в три класи: методи екстраполяції, експертних оцінок і економіко-математичного моделювання.

Якісно новим етапом в розробці теоретичних основ економічного прогнозування є перехід від удосконалення окремих прийомів, методів і методик до дослідження проблем, пов'язаних із створенням систем прогнозування. Елементами систем прогнозування є функції, структура, методи вирішення прогнозних задач, вихідна інформація, трудові й матеріальні ресурси, необхідні для розробки прогнозів. Такі системи являють собою більш удосконалену форму організації прогнозних досліджень. Системний підхід до прогнозування дає змогу більш глибоко дослідити характеристики і властивості економічних, технічних і соціальних явищ, які відбуваються в економіці на основі аналізу і синтезу їх структур. Системний підхід дає можливість конкретизувати процес економічного прогнозування. Важливу роль в економічному прогнозуванні відіграє економічне передбачення. Процес економічного передбачення характеризується наступними особливостями:

– цілісність, тобто незведеність властивостей системи економічного прогнозування із сумою елементів, що її складають, а також залежність кожного елемента від його місця і функції всередині системи;

– структурність, тобто можливість опису системи прогнозування через виявлення елементів системи і їх зв'язків;

– взаємозалежність системи прогнозування від постійно змінного економічного стану об'єкта;

– ієрархічність, коли кожний компонент системи може розглядатися як самостійна підсистема;

– динамічність, оскільки система прогнозування з часом змінюється;

– стохастичність, тобто даний і майбутній стан економічного об'єкта визначається з певним ступенем ймовірності через її невизначеність.

Одним з принципів, яким необхідно керуватися при дослідженні системи економічного прогнозування, є принцип емерджентності (виникнення). Цей принцип полягає не тільки в тому, що система набуває нових властивостей, які відсутні у її елементів, але і можливістю відособлення (автономії) окремого елемента для дослідження, його конкретність і наявність специфічних закономірностей функціонування. В той же час цей принцип не ігнорує взаємозв'язки системи, яка аналізується, з іншими факторами, а передбачає комплексний аналіз її з врахуванням впливу багатьох зовнішніх і внутрішніх факторів.

Побудова системи економічного прогнозування здійснюється відповідно вимогам, які визначаються теоретичними основами передбачення і системного аналізу, а також характерними особливостями виробничої діяльності підприємства. У відповідності з цим до системи висуваються такі вимоги:

1) визначення глобальних цілей розвитку підприємства, тобто виявлення якісних, або кількісних характеристик майбутнього його економічного стану, а також встановлення терміну, до якого повинні бути досягнуті намічені цілі;

2) визначення засобів і шляхів досягнення прогнозних цілей. Ці засоби і шляхи повинні бути якісно і кількісно виражені через відповідні варіанти управлінського впливу;

3) розробка організаційної структури та інших елементів системи управління, здатної вирішувати поставлені задачі;

4) створення тимчасових організаційних структур, які відповідають за досягнення конкретних цілей і вирішення поставлених завдань;

5) розробка регламентної системи управління досягненням поставлених цілей.

Система економічного прогнозу може бути представлена як поєднання структури і процесу прогнозування. Структура відображає склад системи – підсистеми, елементи, зв'язки між ними, тобто її дієвість в період розробки зведеного економічного прогнозу (рис. 2).

Процес прогнозування може розглядатися із змістовної, організаційної, технологічної та інших сторін. При визначенні змісту прогнозу виявляються її елементи в режимі раціонального функціонування об'єкта. В технології прогнозування основна увага приділяється визначенню етапів і частин, із яких складається процес прогнозування, виявлення взаємозв'язків між ними і послідовності їх виконання. Організаційний аспект прогнозування передбачає вирішення проблем формування трудових колективів, здатних вирішувати прогнозні задачі.

Найбільший вплив на структуру систем прогнозування здійснюють функції економічного прогнозування, їх склад, зміст і об'єм. Функції прогнозування – це частини загального процесу з розробки прогнозу виробничо-господарської діяльності підприємства. Об'єктом прогнозування в нашому випадку є економічна сфера підприємства. Таким чином, під функцією економічного прогнозування розуміється сукупність об'єктивно необхідних дій з розробки техніко-економічних і фінансових показників, які характеризують діяльність підприємства. Поділ процесу прогнозування на окремі частини обумовлений процесом розподілу праці щодо розробки економічного прогнозу і його спеціалізації. Об'єктом прогнозування є економічна сфера підприємства.

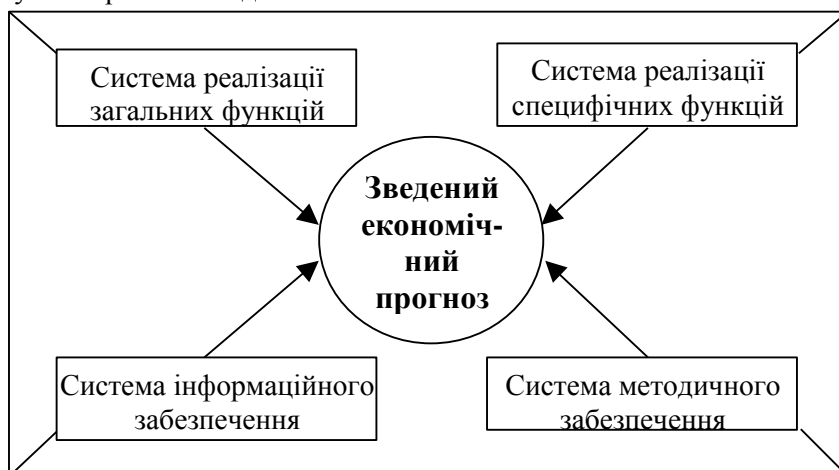

Рис. 2. Система економічного прогнозування

Частини процесу економічного прогнозування, виділені з ознаки належності до конкретного об'єкту прогнозування (тобто до даного техніко-економічного показника), є специфічними функціями, кожна з яких здійснюється для досягнення прогнозних результатів за одним із основних техніко-економічних і фінансових показників. Тому в процесі прогнозування вони не можуть перехрещуватися або співпадати.

В прогнозуванні можна виділити такі специфічні функції: прогнозування економічної стійкості виробничої програми;

персоналу; основних виробничих фондів; матеріальних ресурсів; продуктивності праці; собівартості тощо. Аналіз цих функцій повинен передувати розробці структури системи прогнозування. Функції економічного прогнозування знаходяться в прямій залежності від зовнішніх і внутрішніх економічних умов промислового виробництва. Наприклад переорієнтація виробничих будівель неминуче призведе до зміни складу функцій економічного прогнозування, а також і структури системи.

Для рішення задач і функцій економічного

прогнозування можна використати такий комплекс економіко-математичних моделей, який може слугувати складовою частиною системи методичного забезпечення прогнозування:

- 1) $A_t = \Delta \cdot \Psi^{\alpha(t)} \cdot \Phi^{\beta(t)} \cdot M_t^{\gamma(t)}$;
- 2) $A_t = f(x_{1(t)}, \dots, x_{m(t)})$;
- 3) $\times_t = f(y_{1(t)}, \dots, y_{n(t)})$;
- 4) $\hat{O}_t = f(z_{1(t)}, \dots, z_{i(t)})$;
- 5) $M_t = f(k_{1(t)}, \dots, k_{j(t)})$;
- 6) $x_m = f_t$;
- 7) $y_n = f_t$;
- 8) $z_i = f_t$;
- 9) $k_j = f_t$,

де A – обсяг виробництва продукції; Ψ – чисельність персоналу; Φ – вартість основних виробничих фондів; M – вартість матеріальних ресурсів; Δ – невраховані фактори виробництва, що впливають на випуск продукції; α, β, γ – коефіцієнти еластичності, які виражають міру впливу трудових і матеріальних ресурсів, а також основних виробничих фондів на об'єм виробництва; x_m, y_n, z_i, k_j – окремі показники, які характеризують різні аспекти промислового виробництва; t – час.

Агрегатна модель (1) являє собою виробничу функцію, яка характеризує залежність об'ємів продукції від основних факторів виробництва: трудових, матеріальних ресурсів і обладнання. Прогнозування об'єму продукції, а також трудових і матеріальних ресурсів складає основний зміст ряду основних функцій. Моделі (2-5) виражають залежність основних показників виробництва (відповідно об'ємів продукції, чисельності персоналу, вартості обладнання, матеріальних ресурсів) від різних факторів, які характеризують умови виробництва. Розробка цих моделей і прогнозування на їхній базі є основним змістом специфічних прогнозних функцій.

Моделі (6-9) виражають залежності окремих техніко-економічних і фінансових

показників від часу. Прогнозування на основі цих моделей відповідає рішенням одиничних прогнозних задач в системі прогнозування.

Переваги даного комплексу моделей полягають у можливості послідовного рішення окремих прогнозних задач, що обумовлює одержання більш достовірних результатів. Через взаємозалежності вирішуваних задач результати однієї задачі можуть служити вихідним матеріалом для рішення другої.

Процес економічного прогнозування розділяється також на окремі етапи: попередній аналіз, збір вихідних даних, побудова економіко-математичних моделей, власно прогнозні розрахунки і верифікація результатів. Виділення залежно від цих етапів частини процесу прогнозування називається основними функціями економічного прогнозування. Класифікація основних функцій являє собою поділ єдиного процесу прогнозування на окремі ситуації: діагностика – моделювання – оцінка – розрахунок оптимізації.

Розглянемо детальніше стадії основних функцій прогнозування.

Метою економічного прогнозування є одержання моделей, які описують взаємозв'язок техніко-економічних і фінансових показників з найбільшою точністю при найменшому числі факторів. В практиці статистичні методи широко застосовуються для моделювання і прогнозування, однак відсутня загальноприйнята технологія процедур, які призводять до найкращих за точністю моделей. Нами рекомендується така технологія процедур побудови, діагностики і вибору системи взаємопов'язаних моделей техніко-економічних і фінансових показників і прогнозування за цими моделями: 1) формулювання мети побудови системи регресивних моделей; 2) складання переліку намічених до дослідження факторів, які характеризують об'єкт, що моделюється, (підприємство, фірма, організація тощо); 3) підготовка вихідної статистики за наміченими до дослідження факторами; 4) висування гіпотези про систему регресивних моделей, які описують досліджуваний об'єкт: а) вибір факторів – функцій із намічених до дослідження;

б) побудова передбачає схеми зв'язків між факторами – функціями; 5) висування гіпотези про окремі моделі в такому порядку: а) складання попередніх виборів факторів – аргументів для даного фактора – функції; б) висування гіпотези про характер залежності між факторами моделі, наявність помилок у факторах і вибір метода побудови моделі (метода найменших квадратів або метода квазіортогональної регресії); в) висунення гіпотези про форму зв'язку; г) припущення про необхідність проведення відсіву факторів, введення важелів точок виміру і вибір програми для побудови моделі; д) висування гіпотези про знаки коефіцієнтів моделі; б) запис вихідної статистики в документи, які використовуються як вихідні при розрахунку моделей на ПЕОМ, введення цієї інформації в комп'ютер і контроль правильності вводу; 7) розрахунки на ПЕОМ коефіцієнтів і оцінка заданих моделей; 8) обробка результатів розрахунків за окремими моделями; 9) аналіз одержаних результатів розрахунку моделей на ПЕОМ і перевірка в наступному порядку гіпотез про: а) характер залежності факторів моделі, наявність помилок у факторах методів одержання моделі; б) форму зв'язку; в) склад факторів (при даній операції відсіву); г) знаки коефіцієнтів моделей; 10) вибір найкращої моделі для кожного фактора-функції; 11) розрахунок відносної точності за вибраними моделями. Якщо відносна точність нижче необхідної для конкретної моделі (необхідна точність при використанні моделей для поточного планування або прогнозування не нижче 3-5 %, для п'ятирічного періоду – не нижче 5-10 %, для 10-15 річного періоду – 10-20 %), рекомендується групування точок виміру в однорідні класи і повторення всіх або окремих процедур 4-10; 12) покращення початкових гіпотез, уніфікація факторів, які входять в систему моделей, і повторення при необхідності процедур 4-11; 13) побудова схеми моделей для контролю непротивності системи моделей і уточнення послідовності прогнозування; 14) Введення, при необхідності, додаткових факторів в моделі на основі експертних і розрахункових оцінок; 15) побудова блок-схеми

прогнозування за одержаною системою моделей; 16) підготовка прогнозних значень факторів-аргументів, які є вихідними для одержаної системи моделей; 17) вибір програми для розрахунку прогнозних значень факторів-функцій; 18) занесення вихідних даних у вхідні документи, які використовуються для програм прогнозування, введення цих даних в ПЕОМ; 19) розрахунок прогнозних значень факторів-функцій на ПЕОМ; 20) обробка результатів розрахунків за програмою прогнозування; 21) аналіз одержаного прогнозу значень факторів-функцій: а) порівняння результатів прогнозу за різними моделями; б) порівняння результатів прогнозу значень факторів-функцій з експертними оцінками цих значень; 22) рішення про прийняття прогнозу або про покращення окремої моделі, або системи моделей і повторення процедур 4-21; 23) затвердження одержаних прогнозних значень факторів-функцій.

Діагностика об'єкта прогнозування включає в себе наступні операції: визначення прогнозних техніко-економічних і фінансових показників, збір вихідних даних, обробку інформації, попередній аналіз об'єкту прогнозування.

Моделювання техніко-економічних і фінансових показників полягає у відборі факторів, які впливають на зміну рівня досліджуваних показників, побудову і вибір моделей, що найбільш достовірно відображають дійсні економічні процеси.

Функція оцінки параметрів моделі складається із визначених параметрів і змінних в моделі, розрахунку їх значимості, а також аналізу якості побудованих моделей.

Розрахунок прогнозних значень включає в себе визначення перспективних техніко-економічних і фінансових показників на основі вибраних моделей, побудова довірчих інтервалів, економічний аналіз одержаних результатів.

Оптимізація результатів складається із вибору найкращого варіанту при відомих обмеженнях, а також взаємозв'язки всіх перспективних техніко-економічних і фінансових показників діяльності підприємства.

Процес економічного прогнозування здійснюється в результаті послідовного виконання основних і специфічних функцій прогностичної діяльності, які тісно

взаємопов'язані. Функціонування системи прогнозування здійснюється за технологією, що представлена на рис.3.

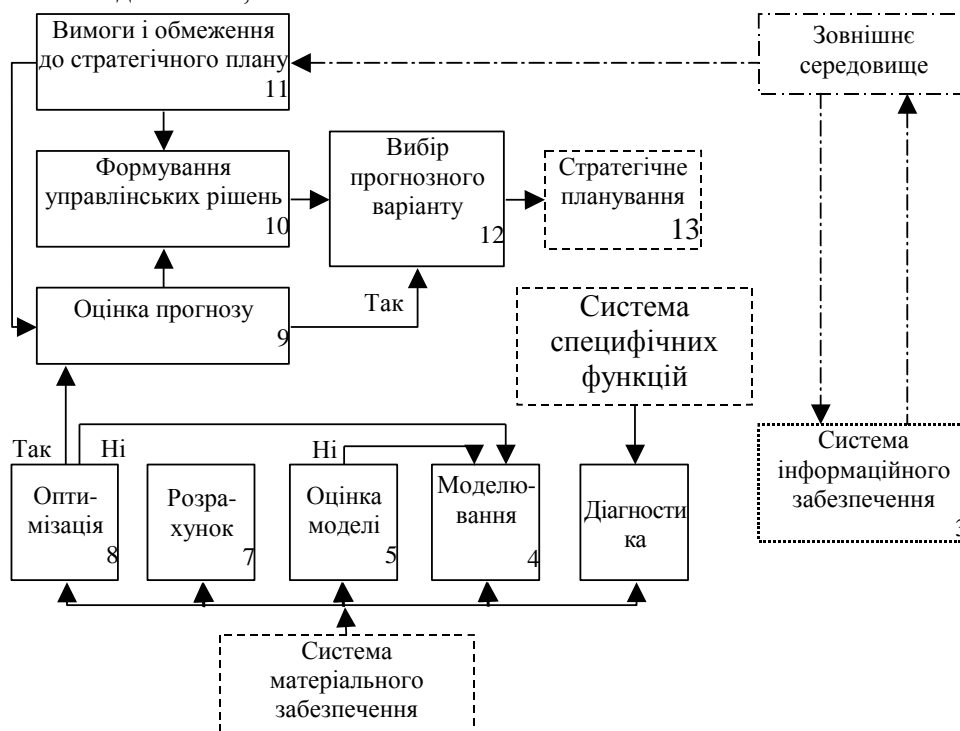

Рис. 3. Блок-схема системи розробки прогнозу

В блоці (1) із системи реалізації специфічних функцій прогнозування блок (2) поступає запит про вирішення тієї чи іншої поставленої задачі. В блоці діагностики (1) виявляється об'єкт прогнозування, здійснюється збір вихідних даних про його стан і аналізується минулий розвиток об'єкту прогнозування. Вихідні дані одержують із системи інформаційного забезпечення (блок 3). Із блоку (1) матеріали поступають в блок моделювання (4), де розробляється прогностична модель, що найбільш реально відображає економічні процеси. Моделювання здійснюється в тісній взаємодії із системою методичного забезпечення системи прогнозування (блок 6). Вибрана в блоці (4) модель поступає в блок (5), де оцінюється значимість моделі та її достовірність. Якщо точність (одна із складових достовірності) не задовольняє установленим вимогам, то процес переривається і починається знову з етапу моделювання (4). Якщо точність моделі задовольняє умови, то модель поступає в блок (7), де здійснюється розрахунок прогнозних

значень вибраного економічного показника. Тут же визначаються довірчі інтервали прогнозу в цілях одержання різних варіантів.

Значення техніко-економічних і фінансових показників поступають в блок (8), де вони аналізуються. У випадку, якщо в процесі аналізу виявиться невідповідності між логікою економічних явищ і одержаними прогнозними результатами, то процес переривається і цикл починається знову з етапу моделювання об'єкта прогнозування (блок 4). Якщо економічна діагностика прогнозних значень дала позитивні результати, то матеріал поступає в блок (9), де здійснюється порівняння прогнозу з даними цільового прогнозу.

Якщо в блоці (9) виявляється співпадання прогнозних результатів, одержаних з використанням генетичного і цільового підходів до прогнозування, або якщо розробляється тільки генетичний прогноз (результати якого не протирічать накладеним обмеженням), то матеріали передаються в блок (12), де здійснюється вибір проточного варіанту для використання його в стратегічному плануванні.

У випадку неспівпадання генетичного і цільового прогнозів результати поступають в блок (10), де на основі вимог і обмежень, які поступають із блоку (11), формуються управлінські рішення в цілях усунення протиріч в прогнозних результатах. Тут же дається оцінка управлінським рішенням за різними критеріями (можливості виконання, важливості тощо.). Потім дані передаються в блок (12), де здійснюється остаточний вибір прогнозного варіанту. На цьому цикл функціонування системи економічного прогнозування закінчується. В такому режимі вирішуються всі задачі системи реалізації специфічних функцій прогнозування.

В зв'язку з тим, що умови виробництва змінюються, виникає необхідність періодично уточнювати (коректувати) результати зведеного економічного прогнозу. Коректування може бути повним або частковим залежно від причин, якими воно викликане. Наприклад з часом змінюється профіль підприємства, що викликає зміни мети прогнозування і обмежень для економіко-математичних моделей. Ця обставина обумовлює корекцію структури системи прогнозування (характер економіко-математичних моделей тощо). Такий вид корекції є повним.

Коли старіє вихідна інформація, на основі якої здійснюється прогнозування, то здійснюється перерахунок параметрів економіко-математичних моделей без зміни їхньої структури. Така корекція називається частковою.

Таким чином, завдяки корекції система прогнозування весь час приводиться у відповідність до змін умов, що дозволяє

успішно вирішувати прогнозні задачі. Приведена структура системи економічного прогнозування і її схема дають наглядну картину розробки зведеного економічного прогнозу діяльності підприємства на різних стадіях його життєвого циклу.

Вибір найкращого (оптимального) варіанту прогнозу для використання його в стратегічному плануванні може здійснюватись шляхом експертної оцінки наявних варіантів. Експертами в цьому випадку можуть бути менеджери підприємства.

Попередня оцінка прогнозних варіантів може проводитись з використанням допоміжної схеми (рис. 4). На схемі критеріям, за допомогою яких оцінюється прогнозний варіант розвитку, присвоюються певні важелі (рядок А). Ці важелі можуть визначати менеджери підприємства, виходячи із відносної важливості тих чи інших критеріїв для реалізації стратегічних планів. Далі кількісно оцінюють відносну важливість рангів: "відмінний", "добрий" і т.ін. Це також в попередній підготовці здійснюють менеджери-експерти шляхом детального опису кожного критерію.

Наприклад оцінка "відмінний" для критерію "матеріально-технічні можливості" означає, що даний прогнозний варіант розвитку підприємства повністю можливий з точки зору матеріально-технічної бази підприємства і для його реалізації непотрібно здійснювати корінну реконструкцію підприємства. Кількісне вираження відносної значущості критеріїв не обов'язково повинно бути рівномірно розподілено, як це показано на схемі (рис. 4).

Критерії оцінки прогнозного варіанта	Значення критерію (ранг А)	Б. Відносне значення факторів				Оцінка прогнозного варіанта (А x Б) за критеріями
		1,0 відмінне	0,75 добре	0,5 задовільне	0,25 слабке	
Матеріально-технічні можливості	0,25					0,250
Додаткові інвестиції	0,15					0,038
Економічне положення підприємства у майбутньому (у випадку реалізації прогнозного варіанту)	0,25					0,187
Ймовірність реалізації даного прогнозного варіанту	0,35					0,175
Разом	1,0					0,65

Рис. 4. Схема попередньої оцінки прогнозних варіантів

Для оцінки прогнозного варіанта необхідно перемножити важелі й добуток скласти. В нашому прикладі прогнозний варіант розвитку об'єкту одержав оцінку 0,65. З декількох прогнозних варіантів для використання в стратегічному плануванні вибирається той, який одержав найбільшу оцінку.

Зведений економічний прогноз буде більш реальним, якщо основні економічні показники діяльності підприємства будуть збалансовані. Збалансованість основних економічних показників є умовою можливості прийняття управлінського рішення за даним варіантом прогнозу.

Таким чином, проведення економічного прогнозу процесів і явищ є невід'ємним елементом і важливим етапом підготовки і прийняття управлінських рішень для забезпечення економічної стійкості підприємств.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Абрамов И.Н.* Прогноз и предприятие. – М.: Знание, 1976. – 64 с.
2. *Бричко А.С.* Научно-техническое прогнозирование в практике разработки стратегических планов промышленных фирм США. – К.: Укр НИИНТИ, 1976. – 36 с.
3. *Глазов М.М.* Диагностика предприятий: Новые решения. – СПб: Издательство СПбУЭФ, 1997. – 122 с.
4. *Глазов М.М.* Методика диагностики финансового состояния коммерческого банка. – СПб: Издательство СПбУЭФ, 1996. – 117 с.
5. *Глазов М.М.* Методика финансового анализа: Новые подходы. – СПб: Издательство СПбУЭФ, 1996. – 122 с.
6. *Лисенко Ю.Г.* и др. Экономическая кибернетика. – Донецк: ООО “Юго-Восток”, Лтд, 2003. – 516 с.
7. *Лисичкин В.А.* Отраслевое научно-техническое прогнозирование: Вопросы теории и практики. – М.: Экономика, 1971. – 231 с.
8. *Мартино. Дж.* Технологическое прогнозирование. – М.: Прогресс, 1977. – 592 с.
9. *Науменко В.І., Панасик Б.Я.* Впровадження методів прогнозування і планування в умовах ринкової економіки. – К.: Глобус, 1995. – 200 с.
10. Основы экономического и социального прогнозирования / Под ред. В.Н. Мосина, Д.М. Крука. – М.: Висш. шк., 1985. – 200 с.
11. Руководство по научно-техническому прогнозированию / Под ред. Л.М. Громова. – М.: Прогресс, 1977. – 351 с.
12. Статистическое моделирование и прогнозирование. – М.: Финансы и статистика, 1990.
13. *Татеиси К.* Вечный дух предпринимательства: Практическая философия бизнес-мена. – М.: Моск. бизнес, 1991. – 221 с.
14. *Чабровский В.А.* Прогнозирование развития науки и техники. – М.: Экономика, 1983. – 152 с.
15. *Грабовецький Б.Є.* Економічне прогнозування і планування: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 188 с.
16. *Лапушинська Г.К., Петров А.Н.* Планирования в условиях рынка. – М.: Издательско-торговая корпорация “Дашков и К”, 2003. – 252 с.

ПРОЦЕНКО Наталія Борисівна – аспірант кафедри економіки Житомирського державного технічного університету.

Наукові інтереси:

- проблеми теорії та методології економічної стійкості підприємств;
- економічна діагностика;
- напрямки підвищення ефективності та конкурентоспроможності виробництва

УДК 338.45.001 (083.75)

Прогнозування як фактор забезпечення економічної стійкості підприємств / Н.Б. Проценко // Вісник ЖДТУ / Економічні науки. -2005, №2(32). -С .-іп .У. – Бібліограф.:16 назв.

Показано вплив прогнозування на рівень стратегічного планування, здійснення контрольних функцій в процесі розробки і реалізації управлінських рішень, наведений комплекс економіко-математичних моделей забезпечення економічного прогнозування, показана технологія економічних прогнозів, наведена методика оцінки прогнозних рішень.

УДК 3338.45.001 (083.75)

Прогнозирование как фактор обеспечения экономической устойчивости предприятий / Н.Б.Проценко // Вісник ЖДТУ / Економічні науки. – 2005. №2 (30).-С. –іп. У. – Бібліограф.:11 назв.

Показано влияние прогнозирования на уровень стратегического планирования, осуществления контрольных функций в процессе разработки и реализации управленческих решений, приведен комплекс экономико-математических моделей обеспечения экономического прогнозирования, показана технология экономических прогнозов, приведена методика оценки прогнозных решений.